

สอนอย่างไร ให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้

ชาติร์ สำราญ *

ผมเป็นคนที่โชคดี โชคดีที่มีโอกาสได้เป็นครูอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมืองที่เพียงเอ่ยชื่อใคร ๆ ก็กลัว กลัวตามข่าวที่ปรากฏอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน

โชคดีที่ได้สอนเด็ก ๆ ที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งนิยมพูดและใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง พูดภาษามลายูท้องถิ่นเป็นภาษาแม่เป็นภาษาที่หนึ่ง

โชคดีที่ เข้าไปสอนเด็กที่ใคร ๆ บ่นว่า ไร้ ชน เกเร ไม่เอาถ่าน

ผมเข้าไปสอนเด็ก ๆ เหล่านี้เพียงเพื่อจะพบว่า แท้จริงแล้ว ผมยังไม่เคยเข้าใจเด็กเลยจริง ๆ ผมยังไม่เคยเข้าใจเด็กเลย

แล้วผมจะให้เด็กเหล่านั้นสอนผม

ครับ ใ้เด็กเป็นครูที่วิเศษที่สุด สำหรับผม

ผมคิดอยู่เสมอว่า ผมจะสอนเด็กอย่างไร

ผมคิดอยู่เสมอว่า ผมจะเอาอะไรมาสอนเด็ก

ผมคิดอยู่เสมอว่า เมื่อไรผมจะสอนเรื่องนี้ให้เด็ก

ผมคิดอยู่เสมอว่า แล้วผมจะรู้ได้อย่างไรว่าเด็กเกิดการเรียนรู้แล้ว

แล้วเด็กนั้นแหละ เป็นผู้สอนผม

เด็กสอนผมอย่างไร ลองอ่านต่อไปสิครับ

* อาจารย์ 3 ระดับ 9 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 24 (บ้านโอบาต) สำนักงานการศึกษาจังหวัดยะลา

ชั่วโมงสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผมเข้าไปสอนเด็ก ๆ

"นักเรียนลองอ่านให้ครูฟังหน่อยครับ" พุดพลางผมก็ชี้ให้เด็ก ๆ อ่านข้อความบนกระดานดำ

"ปลวกชอบอยู่ที่ไหน" เสียงเด็ก ๆ อ่านขึ้นพร้อมกัน ผมรู้ดีว่าเด็กบางคนอ่านข้อความนี้ไม่ออก แต่เมื่ออ่านเป็นกลุ่มแล้ว เด็กจะอ่านออกตามเพื่อน (แต่ความจริงเขาก็อ่านไม่ออก)

ผมจะไม่ถามว่าใครอ่านคำไหนไม่ออกบ้าง เพราะเดี๋ยวก็รู้เอง ผมถามเด็กต่อไปว่า

"บอกครูหน่อยได้ไหมว่า ปลวกชอบอยู่ที่ไหน"

เงิบเด็ก ๆ ไม่ตอบ ต่างคนต่างหันหน้าเข้าหากันแล้วยิ้ม มันเป็นอาการของเด็กที่ไม่รู้คำตอบ ผมเคารพในความไม่รู้ของเด็ก ๆ ทุกคน เพราะหน้าที่ของผมต้องสอนสิ่งที่เขาไม่รู้แล้วให้รู้ยิ่งขึ้น และต้องสอนสิ่งที่เขายังไม่รู้ให้รู้

เพราะฉะนั้นเมื่อเด็กยังไม่รู้จักเป็นหน้าที่ที่ผมต้องทำให้เขารู้

"นักเรียนลองช่วยกันนึกสิครับว่า ปลวกมีมากที่ตรงไหน"

ดารอพะห์ ระบายมือขึ้นแล้วตอบว่า "ในป่าครุ"

แก่งดารอพะห์แก่งมาก ผมชื่นชมดารอพะห์ พร้อมกับเขียนคำว่า ปลวกอยู่ในป่าให้เด็ก ๆ อ่าน สมหมาย เด็กหญิงชาวสุรินทร์ที่ติดตามพ่อแม่ ซึ่งมาทำงานที่โรงงานทำไม้ยาง ยกมือและตอบบ้างว่า

"ปลวกอยู่ที่ไม้ไซป์"

ผมพยักหน้ารับคำตอบของสมหมายพร้อมกับเขียนลงบนกระดานดำอีก

เด็ก ๆ ต่างช่วยกันตอบ ตามที่นึกขึ้นมาได้ ผมก็เขียนบนกระดานดำให้เขาอ่าน

ปลวกอยู่ในป่า

ปลวกอยู่ที่ไม้

ปลวกอยู่ในดิน

ปลวกอยู่ที่หิน

ปลวกอยู่ที่ตลาด

ปลวกอยู่ที่บ้าน

ปลวกอยู่ที่ต้นไม้

เด็ก ๆ ต่างออกมาอ่านคำที่เขียนบนกระดานดำ คนที่อ่านออกก็จะออกมาอ่านคนเดียว คนที่อ่านไม่ออกจะออกมาอ่านทีละสองถึงสามคน เมื่อทุกคนได้อ่านแล้วผมก็ถามต่อไปว่า

"แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่า ปลวกชอบอยู่ที่ไหนและคำตอบของนักเรียนนั้นถูกต้องจริง"

"ผมรู้ครุ" อาหะมะ ยกมือพร้อมกับบอกด้วยเสียงดัง ๆ

"รู้ได้อย่างไรอาหะมะ"

"ไปดูครุ" เธอตอบอีกครั้ง

"จะไปดูที่ไหนบ้างเอ่ย" ผมให้เด็กช่วยกันหาทางเลือกที่จะไปดูปลวก พุดพร้อมกับชี้มือไปที่คำที่เด็ก ๆ อ่านผ่านมา หมายถึง ให้เด็ก ๆ เลือกคำตอบจากข้อมูลที่เขาพร้อมกันเสนอขึ้นมา ต่างบอกว่าจะไปดูที่บ้านบ้าง ที่ป่า (สวนป่าหน้าโรงเรียน) บ้าง ที่ตลาดบ้าง

เด็ก ๆ ต่างให้เหตุผลว่าจะดูที่ไหนดี และลงสรุปว่าจะไปดูที่หน้าอาคารเรียนสร้างใหม่ กับที่สวนป่าหน้าโรงเรียนเพราะใกล้ดี

แล้วเด็ก ๆ ก็สวมรองเท้าเดินแถวไปดูปลวกที่ข้างอาคารเรียนเพิ่งสร้างเสร็จใหม่ แต่ยังมีเศษไม้ชิ้นเล็ก ๆ วางทิ้งอยู่อีก

เด็ก ๆ ต่างยกไม้ดู บางคนก็พบปลวก เขาตะโกนด้วยความดีใจเรียกเพื่อน ๆ มาดู "เจอแล้ว ๆ" เด็ก ๆ วิ่งไปดู พออีกคนตะโกนก็จะวิ่งไปดูอีก ผมให้เด็ก ๆ ช่วยกันเก็บเศษไม้มากองรวมกัน และให้เขาช่วยกันแยกเศษไม้ที่มีปลวกอยู่ออกจากเศษไม้ที่ไม่มีปลวก ปรากฏผลว่า เขาสรุปได้ว่า

"ปลวกชอบอยู่ที่ไม้ผุ"

เศษไม้เหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นไม้ยางที่ผู้รับเหมาทำไม้แบบก่อสร้าง และเลื่อยตัดเป็นชิ้นสั้น ๆ ไม้เท่ากัน บางชิ้นอยู่ในดินที่เปียกชื้นทำให้ผุเร็ว และมีปลวกอยู่

ผมให้เด็กดูบริเวณดินที่มีปลวกทำรังในไม้ผุว่าต่างกับดินบริเวณที่ไม่มีปลวกอยู่อย่างไร ปรากฏว่า เด็กสรุปได้ว่า

"ปลวกชอบอยู่ที่ไม้ผุ ที่ดินเปียก"

ผมให้เด็กเดินไปที่สวนป่าหน้าโรงเรียน เด็ก ๆ วิ่งไปดูต้นไม้ต้นละคน พอพบปลวกก็ตะโกนเรียกให้ไปดู และสุดท้ายก็สรุปได้ว่า

"ต้นไม้ที่ไม่สกปรก ปลวกไม่ชอบอยู่"

วันนี้ผมมีเรื่องปลวกอ่านอย่างจุใจ เด็ก ๆ เขียนส่งให้ผมอ่านทุกคน ตัวอย่างเช่น

ปลวก

ปลวกชอบอยู่ในดิน

ฉันอยู่ที่บ้านดูปลวก

ปลวกชอบอยู่ที่ต้นไม้ผุ เพราะตรงนั้นเป็นที่อยู่

เขาอยู่กับหลายตัว

ฉันไปบ้านยายเห็นปลวกอยู่ที่ไม้

พวกเขาทำรังทุกคน* พวกเขาก็จะนั่งด้วยกัน**

ฉันไปดูปลวกกับพ่อ

ตญ.ตารอพะพี หะยียุโส

ป. 2 / 28 ก.พ.38

* ทุกคน หมายถึง ทุกตัว

** จะนั่งด้วยกัน หมายถึง อยู่ร่วมกัน

ปลวก

ปลวกชอบอยู่ในที่ไม้ผุ ๆ และชอบอยู่ในดินเปียก ๆ ด้วย ฉันเห็นปลวกอยู่ในดิน มันเอาดินไปทำรัง มันชอบอยู่ในดินที่เปียก ๆ มากมาย

ดญ.สมหมาย บุญพามา

ป. 2 / 28 ก.พ.38

ปลวก

ฉันเห็นปลวกที่ต้นไม้ และฉันเห็นปลวกที่ไม้ผุ และที่ดินเปียก พอถึงตอนเย็นฉันชวนน้องไปดูปลวก พอห้องของฉันดูปลวกก็จะเอาปลวกมาเล่น ฉันบอกน้องฉันว่า เล่นไม่ได้ ฉันพาน้องของฉันกลับ เาน้องของฉันไปเล่นกับเพื่อน ๆ ฉันก็ไปดูปลวกต่อ

ดญ.โรสนานี กุวิง

ป. 2 / 28 ก.พ.38

ปลวก

ปลวกชอบอยู่บนต้นไม้ เพราะต้นไม้ผุ
ถ้าต้นไม้ไม่ผุ ปลวกก็ไม่มี ถ้าดินเปียก
ปลวกก็มี ปลวกนี้เป็นสิ่งสกปรกมากเลย

ดญ.มารีซาน กะลุแป

ป. 2 / 28 ก.พ.38

ปลวก

วันที่ 22 ฉันไปที่ภูเขาเห็นปลวก
แล้วก็ฉันเห็นปลวกที่ต้นไม้
ปลวกชอบอยู่ที่ไม้
ปลวกชอบอยู่ที่กิ่งไม้
ฉันเห็นปลวกอยู่ที่ไม้จะตาย

ดช.อาหะมะ ประดู่

ป. 2 / 28 ก.พ.38

ปลวก

ฉันไปดูปลวกกับแม่พ่อ
ฉันไปที่ภูเขามีปลวกที่ภูเขา
ฉันเห็นปลวกกับน้อง พี่ แม่ และ ยาย
ฉันไปบ้านตากกับยายก็ไปบ้านแม่
ฉันไปที่ปลวกชอบอยู่ต้นไม้

ดญ.นุรุลสุดา อาลีลาเต๊ะ

ป. 2 / 28 ก.พ.38

ปลวก

ฉันเห็นปลวกอยู่ในดินมีน้ำผุ ๆ

ปลวกชอบอยู่ในไม้เปียก

ปลวกก็ไม่ชอบอยู่ในไม้ไม่เปียก

ดญ.พาติเมาะ อาลีลาเต๊ะ

ป. 2 / 28 ก.พ.38

ปลวก

ฉันดูปลวกในป่า

ฉันชอบดูปลวกอยู่ในสวน

ดช.มะปาศี

ป. 2 / 28 ก.พ.38

ผมพูดถึงอาการอ่านไม่ออกของเด็กในตอนต้นแล้วว่า ไม่ต้องสอบถามก็รู้อาการนั้น บัดนี้ผมรู้แล้วว่าใครบ้างอ่านออก ใครบ้างอ่านไม่ออกเพราะเด็กที่มีความสามารถในการอ่านหนังสือออกนั้นจะมีความสามารถบอกความหมายของคำนั้นได้ และจะสามารถนำคำนั้นมาเขียน หรือใช้สื่อสารได้เช่นกัน หรือพูดง่าย ๆ ว่า

อ่านออก

บอกความหมายได้

ใช้สื่อสารเป็น

เรียงความทั้งหมดที่ผมยกมาเป็นตัวอย่าง เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงความสามารถทางด้าน การอ่านของเด็ก ๆ ได้

เด็กที่มีความสามารถในการอ่านสูงจะมีความสามารถในการนำคำที่อ่านผ่านมา มาเขียนเรื่องเล่าให้ครูฟังได้มากเช่น สมหมาย บุญพามา โรสนานี กูวิง มาริซาน กะลูแป จะมีความสามารถทางด้าน การอ่านสูงกว่าเด็กคนอื่น จึงสามารถเขียนเรื่องได้ดี

แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า ผมจะนำพฤติกรรมการอ่านของเด็กคนหนึ่งไปเปรียบเทียบกับเด็กอีกคนหนึ่ง เพียงแต่ผมต้องการชี้ให้เห็นสภาพการอ่านจึงสามารถเขียนเรื่องได้ดี

ผมชอบกระบวนการ การคิดของเด็ก ๆ จะเห็นได้ว่า พวกเด็กเหล่านี้จะเชื่อมโยงความคิดของเขาเข้ากับประสบการณ์ที่ผ่านมา การเขียนเรื่องของเขาจึงสามารถนำคำที่ผ่านพ้นมาเชื่อมโยงกับเรื่องที่จะเรียนรู้ใหม่ได้

ผมถือว่าเด็กสามารถนำคำมาใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ถึงแม้ว่า เขายังนำคำมาใช้ได้น้อยคำก็ตาม แต่เขาก็นำมาใช้ได้แล้ว วันนีเขานำคำมาใช้ได้แค่นี้ พรุ่งนี้ เขาเพิ่มประสบการณ์เข้าไป เขาก็สามารถนำคำใหม่มาใช้เพิ่มขึ้นอีกได้ ผมมั่นใจอย่างนี้ การอ่านกับการเขียน

มีความสัมพันธ์กัน ถ้าเด็กเขียนได้ เด็กต้องอ่านเรื่องที่เขาเขียนได้

ผมจะยกตัวอย่างเด็กประถมศึกษาปีที่ 1 คนหนึ่งของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 24 ขึ้นไป
ห้องจำบนเวทีในเช้าวันหนึ่ง* ด.ช.ยูโซ๊ะ ขึ้นไปท่องจำว่า

ฉันชื่อยูโซ๊ะ

กูโปะบ้านฉัน

ฉันมาทุกวัน

มาเรียนหนังสือ

เมื่อเข้าห้องเรียนผมขออนุญาตคุณครูอรพินท์ มณีคร (ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย) เข้าไป
ทดสอบลองให้ ยูโซ๊ะออกมาเขียนบนกระดานดำ ปรากฏว่าพ่อหนูน้อยเขียนได้ ทั้งนี้เพราะ ทุก
คำล้วนแต่มีความสัมพันธ์กับตัวของยูโซ๊ะ เช่น คำว่า ยูโซ๊ะ คำว่า กูโปะ คำว่า บ้านฉัน คำว่า
ทุกวัน คำว่า เรียนหนังสือ เป็นคำที่ ยูโซ๊ะคุ้นชินทั้งนั้น เมื่อครูสอนให้เขียนร้อยกรองได้ ยูโซ๊ะก็
สามารถนำคำที่คุ้นชินและผูกพันอยู่มาเขียน แล้วอ่านจนจำไปท่องจำให้เพื่อน ๆ ฟังได้

เทคนิคการสอนนั้นมากมาย แล้วแต่ใครถนัดจะสอนอย่างไร หรือเอาอะไรมาสอน

ผมเองนั้นชอบสอนให้เด็กทำ หรือทำแล้วให้เด็กสอนกันเอง เช่น ชั่วโมงภาษาไทย ชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 4

ผมให้เด็ก ๆ ออกมาเล่าเรื่องจากประสบการณ์ของเด็ก ๆ พอทุกคนเล่าจบ ผมก็ลอง
ให้เขียนเรื่องให้ผมอ่าน ดญ.มารีย์ย่า เป็นเด็กที่อยู่ในระดับการเรียนค่อนข้างอ่อน เธอเขียนจาก
เรื่องเล่าว่า

เรื่องฉันไปน้ำตก

กาลครั้งหนึ่ง** ฉันชวนพ่อไปน้ำตกและแม่

ฉันบอกพ่อว่า พ่อคะวันเสาร์นี้ เราไปน้ำตกกันนะคะ

พอบอกว่า ก็ได้จ๊ะพ่อจะพาแม่และลูกไปเที่ยวน้ำตกกัน

และให้แม่กำลังทำกับข้าวหมก ไปกินที่น้ำตก

พอถึงวันเสาร์ฉันไปบอกพ่อว่า พ่อคะ พ่อจำสัญญา

ที่เราตกลงกันได้ไหมคะ ได้ซิลูกพ่อยังไม่แก่ที่จะลืม

ง่าย ๆ รู้แล้วคะคุณพ่อ ฉันรีบไปบอกแม่ว่า

แม่คะทำกับข้าวหมกเสร็จหรือยังคะ จวนคะ เสร็จแล้วจ๊ะ

ดญ.มารีย์ย่า เจ๊ะเลาะ

ป. 4 / 17 ก.พ.38

* โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 24 มีรายการภาษาไทยยามเช้าก่อนเข้าห้องเรียนทุกวัน วันละครึ่งชั่วโมง

** เด็กบางคนชอบเขียนขึ้นต้นเรื่องอย่างนี้

จะเห็นได้ว่า มารีย่าใช้ความอดทนสูงกว่าจะเขียนเรื่องได้จบหนึ่งเรื่องต้องถามคำที่เขียนไม่ได้กับเพื่อน ๆ เมื่อมารีย่ามาส่งงานให้ผมอ่าน ผมให้เธออ่านให้ผมฟัง เธออ่านได้ แล้วผมก็นำคำบางคำไปเขียนบนกระดานดำ มารีย่าอ่านได้ เช่น สัญญา ข้าวหมก ตกลง เสร็จหรือยัง

ความสำเร็จในงานของมารีย่าวันนั้นคือความสำเร็จในงานสอนของผมด้วย แต่เมื่อผมเห็นเด็กเก่งขึ้นมาแล้ว ผมไม่เคยคิดว่า ผมคือคนเก่งเพราะภาระที่สำคัญของผมคือ สอนเด็ก

ผมจำได้ว่า เมื่อ 18 ธันวาคม 2537 ผมชวนเด็ก ๆ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ไปเที่ยวที่สวนป่าหน้าโรงเรียน

ความจริงแล้วนั้น การไปเที่ยวที่สวนป่าเป็นเรื่องธรรมดาของเด็ก ๆ เพราะเขาไปทุกวัน และวันละหลายครั้ง แต่การไปเที่ยวกับเพื่อนร่วมชั้นและมีครูไปด้วยมันต่างกัน

ผมดูเด็ก ๆ จะสนุกกับการไปเที่ยวพร้อมกับผมเด็ก ๆ คอยดูว่าครูให้พวกเขาทำอะไร นี่คือนิสัยที่เขารอคอย

“นักเรียนรู้สิ๊กอย่างไรบ้าง” ผมถามเด็ก ๆ เมื่อเข้ามายืนใต้ต้นไม้

“ไม่ร้อนครู” เด็ก ๆ ตอบพร้อมกัน

“ทำไมจึงไม่ร้อนครับ” ผมถามต่อ

“ต้นไม้ครู เพราะมีต้นไม้ เราจึงไม่ร้อนครับ/ค่ะ” เด็ก ๆ ตอบ

แล้วเราก็สนทนากันถึงเรื่องต้นไม้ ประโยชน์ของต้นไม้ พอได้เวลาเราก็ชวนกันกลับเข้ามาในห้องเรียน แนนอนผมได้อ่านงานเขียนของเด็กอีกแล้ว

ฉันรักต้นไม้

ฉันชอบปลูกต้นไม้ เพราะว่าต้นไม้มีความร่มรื่นดี

ฉันรักต้นไม้ เพราะว่าต้นไม้เป็นสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

โรงเรียนของฉันก็มีต้นไม้เหมือนกัน วันหนึ่ง

แม่เคยเล่าเรื่องต้นไม้ให้ฉันฟังตอนที่ แม่เล่าเรื่องให้

ฉันฟังฉันก็เลยรักต้นไม้และดูต้นไม้ แม่เล่าว่า

ตอนที่แม่ยังเล็ก ๆ แม่ชอบชวนเพื่อน ๆ ไปปลูก

ต้นไม้ ฉันจึงรักต้นไม้เหมือนแม่

ชญ.สุตารัตน์ เจ๊ะเลาะ

ป. 2 / 18 ธ.ค.37

ฉันรักต้นไม้

ฉันรักต้นไม้ และต้นไม้เป็นป่า

ฉันชอบต้นไม้ และต้นไม้เป็นป่า

ฉันปลูกต้นไม้ และฉันปลูกป่า
 เด็ก ๆ ก็กำลังปลูกต้นไม้ให้เป็นป่า
 และฉันรักต้นไม้ให้ต้นไม้เป็นป่า

ด.ญ.ลาบีเยาะ

ป. 2 / 18 ช.ค.37

ฉันรักต้นไม้

ฉันรักต้นไม้ เพราะต้นไม้บางต้นให้ร่มเงามาก
 บ้านของฉันมีต้นไม้หลาย ๆ ต้น ฉันดีใจมากที่บ้าน
 ฉันมีต้นไม้หลาย ๆ ต้น ฉันรักต้นไม้ เพราะต้นไม้
 เป็นสิ่งแวดล้อม วันนี้คุณครูพานักเรียนไปดูป่าไม้
 และคุณครูให้นักเรียนเก็บขยะด้วย

ด.ญ.ดาริยะ เวณะโล

ป. 2 / 18 ช.ค.37

จะเห็นได้ว่า เด็กพยายามบอกความรู้สึกนึกคิดของเขาให้เราได้ร่วมรับรู้ในข้อเขียนผม
 เก็บงานของเด็ก ๆ ทุกชิ้นไว้ในกระเป๋าถือภายหลังจากอ่านงานของเขาแล้ว ผมถือว่างานเขียน
 ของเด็ก คือ ครูของผม

งานเขียนของเด็ก ๆ คือ ตำราวิชาการที่ยิ่งใหญ่ สำหรับผม ผมจะใช้เวลาวางอ่านงาน
 ของเด็ก ๆ ทบทวนบ่อยครั้ง หากจุดบกพร่องทางภาษา

ดูว่า คำใดที่เด็กเขียนผิด

ดูว่า ทำไมเขาจึงเขียนผิด

ดูว่า ทำไมเขาจึงไม่นำคำบางคำมาใช้

ดูว่า ทำไมเขาจึงเขียนอย่างนั้น

ถ้าเราศึกษางานของเด็กให้ดีเราจะพบจุดบกพร่องในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 ของเรา

เด็ก ๆ จะเขียนสิ่งที่เขารู้ และไม่เขียนสิ่งที่เขาไม่รู้

นี่คือครูของผม เพราะฉะนั้นคำใดที่เด็กลำบากจะนำมาใช้ แต่เขาไม่เขียนแสดงว่าเขาไม่รู้

ด.ญ.ดารอพะห์ หะย็ญโซะ เขียนเรื่องปลวก ใช้คำว่าพวกเขา ก็จะนั่งด้วยกัน แทนคำ

ว่าอยู่ร่วมกัน แสดงว่า ดารอพะห์ไม่รู้คำนี้ดีพอ เขาจึงไม่ใช้ หรือเธอใช้คำว่าพวกเขาทำรังทุกคน

แทนคำว่า ทุกตัว ก็แสดงว่าเขาไม่รู้ ผมเคารพความไม่รู้ของเด็ก ๆ ผมจึงต้องสอนให้เขารู้ เพื่อ
 เขาจะได้รู้

แต่ผมจะไม่สอนตอนนั้น ผมจะหาโอกาสสอนในวันต่อไป ผมจึงต้องเก็บงานของ

เด็ก ๆ ไร่ แล้วหาโอกาสอ่านงานของเขาในเวลารว่าง เพื่อที่จะได้พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

เด็ก ๆ จะเรียนรู้ในสิ่งที่เขาไม่ถูกให้เรียนรู้

ผมสังเกตพบในขณะที่ผมสอนเด็ก โดยไม่สอนเด็ก ปรากฏผลว่า เขาเรียนรู้ได้ไวมาก และจำได้นาน แต่พอผมเกี่ยวเชิญสอน จ้าจี้จ้ำไซสอนเขากลับนั่งคุยกัน เขาล้วงโต๊ะค้นหาลูกแก้ว เขาลุกขึ้นเดิน ผมจึงปล่อยให้เด็ก ๆ เรียนโดยไม่สอน

เพื่อนครูหลายคนถามผมว่า ผมเตรียมการสอนอย่างไร ผมบอกว่า ผมเตรียมโดยไม่ต้องเตรียมเขาไม่เข้าใจที่ผมพูด จริง ๆ แล้วเพราะผมพูดให้เขาไม่เข้าใจมากกว่า

ผมไม่ได้เตรียมการสอนเป็นรายวัน รายชั่วโมงและไม่ส่งแผนการสอนรายวันให้อาจารย์ใหญ่ล่วงหน้าเลย

ผมเตรียมการสอนแบบมวลวิชา คือ เตรียมเป็นก้อนหรือเป็นหน่วยเล็ก ๆ เช่น สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ผมแบ่งเป็นหน่วย ๆ

- ลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับเปลือกโลกที่พบเห็นในชุมชน
- การเปลี่ยนแปลงของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ เมฆ หมอก ฝน

ผมจะเตรียมเป็นหน่วยย่อย ๆ มีเนื้อหากิจกรรมก่อนโต เพราะว่าถ้าเตรียมเป็นวันต่อวันนั้น ขัดกับหลักความเป็นจริงที่กล่าวว่า

สอนแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง

สอนสิ่งที่เด็กอยากเรียน

ผมจะเสนอวิชาที่สอนให้เห็นเด่นชัดเป็นก้อนโตกิจกรรมเด่นชัดว่า ทำอย่างไร แต่ไหน ใครเป็นผู้กระทำและรู้ผลการกระทำได้เด่นชัดอย่างไร

มวลประสบการณ์เหล่านี้ ตามเด็กว่าอยากเรียนอะไร พอเด็กบอกสิ่งที่เขาอยากรู้ เราก็ดึงมวลประสบการณ์นั้นมาสอนเด็กก็สนุก ครูก็ไม่ทุกข์ใจ เพราะเราพร้อมแล้ว เรามีอาวุธอยู่ในมือแล้ว

แล้วเราก็สนุกกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะเราเตรียมสอนคนไม่ใช่สอนหนังสือตำราของเราอยู่ที่ตัวเด็ก ตำราของเด็กอยู่ที่มวลประสบการณ์ที่เด็กจะต้องไปปะทะสัมพันธ์

ผมเคยให้เด็ก ดูข่าวในพระราชสำนักติดต่อกันหลายวัน แล้วผมก็ให้เด็กออกมาเล่าเรื่องที่เขาดู และเขียนให้ผมอ่าน เด็ก ๆ เขียนว่า

ในหลวงของฉันท

ในหลวงช่วยเหลือคนไข้ และช่วยเหลือคนยากจน
ช่วยเหลือคนที่ไม่มีเสื้อผ้า ช่วยเหลือเด็กน้อย

ในหลวงช่วยคนที่ไม่มีบ้าน และไม่มีเสื้อผ้า

พระเจ้าแผ่นดินช่วยคนชาวเขา

ตญ.โรสนานี กุวิง

ป. 2 / 26 ธ.ค.๖๗

ในหลวงของฉัน

ฉันรักในหลวง ในหลวงรักต้นไม้

ในหลวงรักป่า

ในหลวงรักสัตว์

ฉันรักในหลวง

ในหลวงรักยะลา

ฉันรักในหลวง

ดช.อาหะมะ ประดู่

ป. 2 / 26 ธ.ค.๖๗

ในหลวง

ในหลวงของคนไทย ใจมีเมตตากรุณาต่อราษฎร

เวลาราษฎรภาคไหนมีคนเจ็บป่วย ท่านจะนำ

แพทย์และยาไปรักษาคนเจ็บป่วย

ตญ.สมหมาย บุญพามา

ป. 2 / 26 ธ.ค.๖๗

พระเจ้าอยู่หัว

ฉันชอบดูโทรทัศน์ตอนกลางคืน ฉันเห็นพระเจ้าอยู่หัว

กำลังปลูกต้นไม้ และกำลังแจกเสื้อผ้ากันอยู่ ถึงแม้ว่า

พระเจ้าอยู่หัวจะเหนื่อย แต่พระเจ้าอยู่หัวก็รักคนทุกคนมาก

ตญ.สุดารัตน์ เจ๊ะเสาะ

ป. 2 / 26 ธ.ค.๖๗

พระเจ้าอยู่หัว

ฉันดูพระเจ้าอยู่หัวในข่าว

พระเจ้าอยู่หัวเป็นคนดี

พระเจ้าอยู่หัวชอบปลูกต้นไม้

ฉันก็เห็นพระเจ้าอยู่หัวทุกวัน

ตญ.ชิตี

ป. 2 / 26 ธ.ค.๖๗

ความรู้สึกของเด็ก ๆ ที่มีต่อสิ่งที่เขาพบเห็นนั้น ชื่อ บริสุทธิ์ ถ้าเราบ่มเพาะสิ่งเหล่านี้ทุก ๆ วัน เขาก็เจริญเติบโตด้วยจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์จิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์จะเสริมพลังกายให้แข็งแรง

ผมกล่าวมาตั้งแต่ต้นแล้วว่า เป็นคนโชคดี โชคดีที่เป็นครูบ้านป่าดง เป็นครูบ้านนอก มีชีวิตสอนเด็กในป่าในดงตลอดมา ชีวิตที่ผมเป็นครู ผมเหนื่อยกับการสอนเด็กบ้านป่ามาตลอดเวลานั้น ผมยังค้นพบชีวิตครูบ้านป่าได้ยังไม่หมดสิ้น เชื้อใหม่ผมยังค้นพบชีวิตครูบ้านป่ายังไม่หมดสิ้น

เพราะฉะนั้นวันนี้ผมก็ยังคงเป็นครูบ้านป่าเช่นเดิม เพื่อค้นหาชีวิตครูบ้านป่าให้พบหลายคนถามผมว่า วิธีการสอนของผมนี้จะสนองนโยบายการจัดการศึกษาของชาติหรือไม่ ผมย้อนถามว่า ชาติต้องการอะไร

ผมก็ชี้ให้เขาดูว่า หลักสูตรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ ค่านิยม และการจัดการ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะกระบวนการ สามารถคิด และแก้ปัญหา เห็นคุณค่าของการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

แล้วเขาก็ถามผมว่า ผมจะรู้ได้อย่างไรว่า ผมสามารถสอนให้เด็กคิด และแก้ปัญหาได้ ผมจึงยื่นผลงานของเด็ก ๆ ให้เขาอ่านก่อนที่ผมจะอธิบายอะไรให้เขาฟัง ผมเขียนบทกวีให้เด็กอ่าน (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4) ว่า

แสงแดด	เจ้าแดดเจ้าเผา
เจ้าช่างร้อนร่า	แสบตาเหลือเกิน
ข้าอยากกระโดด	โลดเต้นเพลิงเพลิง
แสบตาเหลือเกิน	เจ้าแสงแดดจ้า

แล้วผมก็ถามว่า

1. น่าจะตั้งชื่อกลอนนี้ว่าอย่างไร?
2. ครูเขียนถึงอะไร?
3. ทำไมครูจึงเขียนเรื่องนี้?

เด็ก ๆ ตอบผมมาว่า

1. น่าจะตั้งชื่อกลอนนี้ว่า แสงแดด
2. ครูเขียนถึง ความร้อนแรงของแสงแดดที่มีอันตรายต่อสายตา
3. ครูเขียนเพื่อให้รู้ว่า ความร้อนของแสงแดดนั้นเหมือนไฟเผา และแสบตาเหลือ

เกิน ถ้าเราไม่อยากให้ร้อน และแสบตา ฉันมีวิธีง่าย ๆ คือต้องปลุกต้นไม้ให้มากกว่านี้เองก็หายร้อน

อีกบทหนึ่งผมเขียนว่า

นกแก้วบินร่อน	แดดอ่อนอ่อนแสง
นกแก้วแข็งแรง	บินได้ไกลไกล
บินหาอาหาร	แม่นานแค่วัน
นกก็ตั้งใจ	หาไปให้ลูก

เด็กเขียนตอบผมว่า

1. กลอนบทนี้ชื่อ นกแก้ว

2. ครูเขียนถึง นกแก้วบินไปไกล ๆ เพื่ออาหารให้ลูกกิน แม้จะใช้เวลานานแค่วัน นกก็ตั้งใจหาอาหารให้ลูกกินจนอิ่ม

3. ครูเขียนเพื่อให้รู้จักกตัญญูต่อแม่ เพราะแม่มีบุญคุณต่อเรามาก แม่ดูแลเราจึงเติบโต แม่หาทุกอย่างเพื่อให้ลูกกินให้อิ่ม แม้ว่าแม่จะเหนื่อยแค่วัน แม่ก็ดูแลเรา เราจึงเติบโต เราควรตอบแทนบุญคุณต่อแม่ในวันที่แม่แก่

ชญ.รชานา ปาตี อายุ 14 ปี

ชั้น ป. 4 / 20 ม.ค.38

อีกคนหนึ่งเขียนว่า

1. ชื่อ นกแก้ว

2. ครูเขียนถึง นกแก้วที่ขยันแข็งแรง บินได้ไกล ๆ นกแก้วบินไปหาอาหาร แม้จะนานแค่วัน นกแก้วก็ตั้งใจเพื่อหาอาหารให้ลูกกิน

3. ครูเขียนเพื่อ ให้นักเรียนรู้คุณค่าของนก และอยากให้นักเรียนอย่าทำลายสัตว์ เพราะเรารักษาไว้เพื่อให้ลูกหลานได้ดูสัตว์ในวันข้างหน้า

ชญ.ไชยะ เจ๊ะเต๊ะ อายุ 14 ปี

ชั้น ป. 4 / 20 ม.ค.38

ผมลืมบอกไปว่า การสอนด้วยวิธีนี้ ผมเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ จับกลุ่มปรึกษากันได้ แต่ทุกคนจะต้องกลับมาเขียนด้วยตนเอง แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมด้วยตนเองได้ จึงทำให้ข้อเขียนของเด็กแต่ละกลุ่มมีแนวคิดคล้าย ๆ กัน ในกลุ่มของตน แต่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม

แต่ก็มีบ่อยครั้งที่ผมให้นักเรียนอ่านเอง เขียนเองและคิดเอง โดยไม่อาศัยกลุ่มเด็ก ๆ ก็ทำได้ดีเช่น ผมเขียนว่า

ปัญหาต่าง ๆ

เราไม่ต้องกลัว

เราต้องเตรียมตัว

ผจญปัญหา

เด็กเขียนตอบผมมาว่า

1. ครูเขียนเรื่องเกี่ยวกับการผจญปัญหา
2. ครูเขียนเพราะว่า เพื่อให้ให้นักเรียนต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ แม้ว่าเราจะเก่งหรือไม่เก่ง แต่เราต้องต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีของคนไทย

ชญ.รุสนานี ตาเซ
ชั้น ป. 4 / ม.ค.๓๘

วันหนึ่ง (ผมจำวันที่ไม่ได้) ต้นเดือนมกราคม ๒๕๓๘ (กะประมาณ) ผมอ่านข่าวหนังสือพิมพ์ เรื่องการจับยาแก้ไอที่เชียงราย ผมเลยสรุปข่าวให้เด็ก ๆ อ่านบนกระดานดำ

เชียงราย

ตำรวจแม่สายจับพ่อค้าลักลอบขายยาแก้ไอ
ปรากฏว่า มีสารโค.เค.อิน (ฝิ่น) ผสมอยู่ในตัวยา
จึงขอเตือนให้ทุกคนระวังการซื้อยามากินเอง

ถามว่า

1. ข่าวเรื่องอะไร?
2. ข่าวนี้มีข้อความสำคัญอย่างไร?
3. จะส่งผลกระทบต่อเราอย่างไรบ้าง?

เด็กเขียนตอบมาว่า

1. ข่าวเรื่อง ตำรวจแม่สายจับพ่อค้าลักลอบขายยาแก้ไอ
2. ข่าวนี้มีความสำคัญว่า ยาแก้ไอมีสสารโค.เค.อิน (ฝิ่น) ผสมอยู่ด้วย จึงขอเตือนให้ทุกคนระวังการซื้อยามากินกันเอง
3. จะส่งผลต่อเราคือจะเกิดติดมันจนตาย

ชญ.นุรีชัน อีเต
ชั้น ป. 4

อีกคนหนึ่งตอบว่า

1. มีข่าวเรื่อง ขายยาแก้ไอ ปรากฏว่ามีสารโค.เค.อิน (ฝิ่น) ผสมอยู่ด้วย
2. ข่าวนี้มีความสำคัญ เพราะขณะนี้มียาแก้ไอผสมฝิ่นขาย
3. จะส่งผลต่อเรา คือ ถ้าเราซื้อยามากินเองอาจจะถูกยาผสมฝิ่น

ชญ.อาอีเสาะ ลาเต๊ะ
ชั้น ป. 4

จะเห็นได้ว่า ความคิดของคนนั้นย่อมแตกต่างกัน แม้จะอ่านข่าวเดียวกัน แต่จะแสดงความรู้สึก หรือจับประเด็นข่าวมาแยกแยะได้ต่างกัน

ผมเห็นว่า การสอนเด็กให้เรียนรู้ในเรื่องดังกล่าวนี้มีความสำคัญมาก

เพราะถ้าเด็ก ๆ สามารถเข้าใจ จับประเด็นเรื่องราวที่อ่าน ที่ฟัง มาวิเคราะห์แยกแยะ รายละเอียดและสรุปเป็นความคิดที่ดีได้จะช่วยให้เด็ก ๆ เข้าใจปัญหาต่าง ๆ ได้

ถ้าเราไม่เขียนให้เด็กคิดเป็นระบบ

เด็กก็จะเกิดพฤติกรรมทำตามเพื่อน

สังคมปัจจุบันนี้ มีการเลียนแบบกันมากขึ้น ทั้งด้านวัฒนธรรม ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และวัฒนธรรมที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดพฤติกรรมดังนี้

สังคมเมืองเลียนแบบสังคมต่างประเทศ

สังคมชนบทเลียนแบบสังคมเมือง

ส่งผล

เกิดพฤติกรรมทันสมัย แต่ไม่พัฒนา

ที่กล่าวว่า ทันสมัย แต่ไม่พัฒนานั้น ขอยกตัวอย่างเช่นเด็ก ๆ ในชนบทถือวิทยุฟังเพลง พอถึงรายการข่าวสารคดี จะปิดทันที เขาจะเลือกฟังเฉพาะรายการเพลงเท่านั้น ภาคความรู้จะไม่ใส่ใจ นี่เรียกว่า ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา

การจัดการเรียนการสอน ก็เช่นกัน แม้จะนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน แต่ทุกอย่างยังเน้นความจำ เนื้อหา ความรู้มากเกินไป ก็เรียกว่า ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา

การจัดการเรียนการสอน ถ้าครูมีแต่ยึดตำราเล่มเดียวที่ผลิตใหม่ ๆ โดยลืมให้เด็ก ๆ หัดเรียนรู้จากธรรมชาติ เรียนรู้นอกห้องเรียน เรียนรู้จากสิ่งที่รู้แล้วไปสู่สิ่งที่จะเรียนรู้ต่อไป หัดสังเกตดิน สังเกตแมลง สังเกตความเปลี่ยนแปลงในห้องดิน ก็เรียกว่า ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา

หลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 นั้น พัฒนาให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้นแล้ว ครูผู้สอนและนักเรียนจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาท หรือพฤติกรรมจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ให้ทันสมัย และพัฒนา กล่าวคือ

1. ให้ได้สัมผัสเรื่องจริง ชีวิตจริง

2. ให้ได้หัดวางแผนต่าง ๆ ด้วยตนเอง

3. ให้ได้ศึกษาวิเคราะห์ หาข้อสรุป หรือแนวทางต่าง ๆ

4. ให้ได้ลงมือปฏิบัติงาน จัดทำรายงาน เสนอผลงานพร้อมความรู้ ความคิดที่ได้จากการลงมือ ปฏิบัติงานนั้น ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

5. ให้ได้ใคร่ครวญปัญหาต่าง ๆ ทางจริยธรรมวิเคราะห์ผล และหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม

6. ให้ได้ทบทวนเกี่ยวกับตนเอง การปฏิบัติงานเพื่อค้นหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ไม่เข้าข้าง หรือตำหนิตนเองจนเกินไป

ผมว่าการจัดการศึกษายุคใหม่นั้น ต้องพัฒนาเด็ก ให้อ่านหนังสือหลากหลาย ให้รู้จักเลือกอ่านหนังสือที่มีประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น แต่ไม่ใช่การท่องจำหนังสือเพียงอย่างเดียว ต้องให้เด็กมีการทำงานร่วมกันร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันวิเคราะห์ ร่วมกันวิจัยข้อมูล ร่วมกันอภิปราย สรุปผลข้อค้นพบ ต้องให้เด็ก ๆ เรียนด้วยความสนุก โดยให้รู้จักหัดคิดเป็นระบบ หัดสังเกตสิ่งต่าง ๆ ให้เด็กเรียนรู้ชีวิตจากชีวิตจริง ๆ ของเด็ก

บทเรียนของเด็กนั้นจะต้องทันสมัยและพัฒนา

กล่าวคือ

1. บูรณาการสรรพวิชาเข้าด้วยกัน
2. เรียนรู้เรื่องท่องจำแล้วค่อย ๆ ขยายออกสู่วงนอก
3. เรียนเรื่องชีวิต รู้จักตนเองมากกว่ารู้จักผู้อื่น
4. เรียนเรื่องทำมาหากินที่เหมาะสมกับเรื่องของตนเอง
5. เรียนเพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม
6. บทเรียนต้องไม่ยึดติดตำราเล่มเดียว
7. บทเรียนต้องเปิดให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
8. หนังสือเรียนต้องมาจากการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน
9. หนังสือเรียนของกรมวิชาการ หรือสำนักพิมพ์อื่น ๆ เป็นเพียงหนังสือส่งเสริม

การค้นคว้าของผู้เรียนเท่านั้น

เมื่อผู้เรียน เรียนแล้วจะเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ดังนี้

4.	สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้	การนำไปใช้
3.	สามารถตัดสินใจความถูกต้องชัดได้	การประเมินค่า
2.	วิเคราะห์ส่วนย่อยของเรื่องที่เรียนรู้ได้	การวิเคราะห์
1.	ชี้หรือบอกความคิดเรื่องที่เรียนรู้ได้	การชี้ให้เห็น

ผมมั่นใจว่าเด็กไทยในอนาคตจะต้องเป็นเด็กที่ทันสมัย และพัฒนาเพราะครูไทยในวันนี้จะต้องเป็นครูที่ทันสมัย และพัฒนา คือ

ครูจะต้องคิดอยู่เสมอว่ากำลังสอนคน ไม่ใช่สอนหนังสือ การสอนคนต้องรู้จักคนที่สอน รู้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน จัดกิจกรรมการเรียนการสอน สนองความแตกต่างของคนไม่ยึดติดตำรา ไม่ยึดติดห้องเรียน ไม่ยึดติดเนื้อหา ไม่สอนให้ท่องจำเนื้อหา

ฝึกทักษะกระบวนการให้ติดตัวผู้เรียนไปแสวงหาความรู้ หาประสบการณ์ เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนารอบครัว และพัฒนาสังคมได้

ถ้าครูคิด และทำตามที่ได้คิดไว้ดังกล่าวข้างต้น วันนี้เราจะมีเด็ก ๆ ที่มีพฤติกรรม

การเรียนรู้ สิ่งที่เราเรียนรู้ได้อย่างดีครบถ้วน

เราสอนเด็กวันนี้ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ในวันนี้

ขอให้เราทำวันนี้ วันนี้ วันนี้ ให้ต่อเนื่องกันทุก ๆ วันเถิดครับ เพราะพฤติกรรมการ

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้เรียนได้กระทำจริง ได้ปฏิบัติจริง

บรรณานุกรม

ชาติรี สำราญ. เทคนิคการสอนโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
คุรุสภา, 2537

_____. สอนให้คิด คิดให้สอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2537

ประเวศ ะสี. เอาจูกรักคืนมา. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ม.ป.ป.

_____. คู่กันเรื่องความคิดกับ ศ.นพ.ประเวศ ะสี. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมล
คีมทอง, 2535

ศึกษาธิการ, กระทรวง กรมวิชาการ. สารที่เปลี่ยนแปลงของหลักสูตรประถมศึกษา

พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533). กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. , 2533.

_____. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533). กรุงเทพ
มหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2533.
